

proběhly. Sledování chápání a proměn symbolů v čase vede k debatám o povaze revolucí a umožňuje lépe chápat také současnou společnost. Text dobře ukazuje, že například tvrzení J. Krejčího o tom, že revoluce trvají mnohem déle, než je všeobecně vnímáno a že mnoho z nich stále není ukončeno, je pravdivé.

Poslední text publikace od Dilbar Alievy (s. 100–151) se věnuje otázce, zda jsou revoluce svátky dějin. Autorka se v textu věnuje zejména tomu, jak k revoluci jako svátku přistupuje Lenin a jak se jeho vnímání revoluce proměňuje. V textu je dobře popsán vliv energismu a Leninovo chápání energie jako jevu charakteristického pro revoluce. Text pak dobře přibližuje Leninovo chápání tehdejšího dění prostřednictvím úryvků z jeho textů. Naopak je potřeba odmítnout úvahy podepřené argumenty P. Sorokina, že vlivem revoluce v roce 1917 bylo nastolení demokratických svobod. V porovnání s předchozím uspořádáním došlo k demokratizaci, ale nikdy nešlo o demokracii. Obecně autorka podle názoru recenzenta neuvádí na pravou míru osobu V. I. Lenina, kterého je potřeba chápat jako například M. Gorkij, který o něm prohlásil: „Pro Lenina lidská bytost nic neznamenala, myslel jenom na strany, na masy a na státy.“ Jde o kvalitní popis historického období optikou jednoho z protagonistů a o popis dění v tomto období. Autorka dochází k tomu, že období ruské revoluce nemůže být bráno jako svátek, tedy jako radostná oslava zakončené změny. Text také připomíná „anatomický“ pohled C. Brintona na čtyři velké historické revoluce a krátká období vlády umírněných, která by teoreticky mohla být omím období svátku.

Celkově lze publikaci označit jako zajímavý příspěvek na pole teorii revoluce. Za nejzdařilejší a debatu nejvíce obohacující texty považují příspěvek S. Mihálikové a M. Německého, zejména proto, že se dotýkají současných otázek teorií revoluce. Také ostatní texty poskytují dobré historické a sociologické exkurzy do historických revolucí a teorií. Největší nedostatky spatřuji v občasném nedostatečně kritickém odstupu od některých citovaných autorů a také v opomíjení, malé znalosti nebo spíše malém využití současných nejnovějších poznatků, autorů, kategorií a přístupů. Obecně jsou ale

originální příspěvky k oblasti zkoumání revolucí v českém a slovenském prostředí spíše méně početné, každá taková publikace je proto cenná.

Jiří Juhász

DOI: 10.14712/23363525.2024.11

Jonah Goldberg: *Suicide of the West: How the Rebirth of Tribalism, Populism, Nationalism, and Socialism Is Destroying American Democracy*. Trade paperback edition. New York: Crown Forum, 2020, 455 s.

Jonah Goldberg, americký sloupkař a vedoucí pracovník na American Enterprise Institute, jenž se v rámci své profese věnuje politickým a kulturním otázkám, napsal neobyčejnou knihu *Suicide of the West: How the Rebirth of Tribalism, Populism, Nationalism, and Identity Politics Is Destroying American Democracy*, která se v roce 2018 stala bestsellerem. Jedná se o mimořádné dílo propojující řadu oblastí – od ekonomie, antropologie, politologie, historie, filozofie až k popkultuře. Hlavním tématem knihy je v souladu s jejím titulem obava z úpadku západní civilizace.

Výdobytky této civilizace, které si dnešní populace v hojně míře užívá (vysoký životní standard, svoboda slova, vysoká naděje dožití při narození apod.) jsou produktem kapitalismu a liberalismu, jež je umožnily. Goldberg o zásadních změnách pro lidskou společnost, ke kterým došlo po roce 1700, hovoří přímo jako o Zázraku.

Po většinu lidských dějin jsme se mohli setkat s početně malými migrujícími skupinami lidí zakládajícími svoji obživu na tom, co se jim podařilo ulovit, nasbírat či vypěstovat. S neolitickou revolucí, započatou přibližně před 15 000 lety, se v důsledku zefektivnění zemědělství a jeho vyšším výnosům poprvé objevují početnější lidská společenství. Lidé však byli nadále sužováni neustále se opakujícími cykly hladomorů, válek a všudypřítomné chudoby.

Před 300 lety ovšem došlo k dosud nevídané proměně ve smýšlení lidí nejenom o světě samotném, ale rovněž o vlastní pozici v něm. Prosadila se myšlenka rovnosti všech lidí před

zákonem bez ohledu na jejich společenské postavení nebo víru. Nalezli jsme mechanismy, jak organizovat početné společnosti a budovat vzájemné obchodní vztahy. Začali jsme se daleko více zaměřovat na inovace, které pomáhaly zdokonalit a zefektivnit výrobu. Vzniká tak prostor pro volný čas. Stali jsme se bohatšími a svobodnějšími. Postupem doby jsme tomuto novému životnímu rytmu natolik přivykli, že jej dnes již považujeme za samozřejmý a zapomněli jsme, jak těžký život před tímto Zázrakem byl.

První zemí, v níž se tento přerod v myšlení odehrál, byla Anglie, následovalo Holandsko a po něm další evropské země. Technologický a ekonomický rozvoj se záhy začal projevovat v růstu životní úrovně, zvyšování naděje dožití, snižování úmrtnosti a rostoucí plodnosti. Zdokonalená výroba znamenala vyšší výnosy, díky čemuž v rozvinutých zemích časem vymizely hladomory. Prudký nárůst světové populace ale vyvolával u některých odborníků obavy. Známou se stala teorie Thomase Roberta Malthuse o růstu populace. Podle tohoto myslitele populace roste rychleji než úživné prostředky. Bída, chudoba a nezaměstnanost jsou tudíž důsledky příliš rychlého rozmnožování lidí. Jak se však v průběhu historie ukázalo, Malthusovi obavy se naštěstí nenaplnily.

Proč k výše popsaným změnám došlo nejprve v Anglii, o tom badatelé neustále vedou spory. Daniel Hannah se domnívá, že zde sehrálo roli vícero faktorů. Mezi ně řadí například geografickou polohu Anglie, náboženský pluralismus či rozvoj národního státu. Goldberg neopomíná zdůraznit význam kapitalismu, který měl pro vznik a rozvoj Zázraku nezanedbatelný význam. Pokud jde o Marxovo pojetí kapitalismu, to považuje za zromantizované a vytýká mu, že jeho myšlenky nejsou ničím novým, nýbrž že se jedná o rehabilitaci antického myšlení. Jako zcela chybný pak vidí názor, že vynálezce nevytváří žádnou hodnotu – tu mají podle Marxe tvořit pouze samotní dělníci.

Značnou pozornost věnuje Jonah Goldberg dvěma významným představitelům politické filozofie – Johnu Lockovi a Jean-Jacques Rousseauovi, kteří měli zásadní vliv na smýšlení amerických otců zakladatelů a politiků 20. a 21. století. John Locke věřil v suverenitu jednotlivce,

jenž je zároveň hříšným a jehož práva pocházejí od Boha. Právo na vlastnictví a zisk z naší práce představují podle něj základní stavební prvky svobody a pořádku. Locke současně věřil, že všichni lidé jsou si rovni před zákonem. Vznik liberální vlády považoval za největší lidský úspěch a počátky modernity vnímal jako osvobození člověka od útlaku.

Ve svých názorech se John Locke rozcházel s Jean-Jacques Rousseauem, mimo jiné proto, že u Rousseaua byla v centru pozornosti skupina, nikoliv jedinec. Pro označení člověka používal termín „noble savage“ a v tomto pojetí je člověk tvorem dobrým, avšak osamělým. Právě snahu oprostit se od této osamělosti a stát se soběstačným považuje Rousseau za největší chybu, které se kdy lidský tvor dopustil. Člověk se tímto způsobem stal sobeckým a vybudoval prohnitou, zkorumpovanou společnost, jež nás odpouští od naší přirozenosti. Naše individuální práva nejsou darem od Boha, nýbrž se nacházejí plně v rukou panovníka. Právo na majetek pokládá Rousseau za hřích civilizace. Proto je potřeba, aby na vlastnictví dohlížel panovník či jiný suverén, neboť musí být v zájmu celé společnosti, aby ekonomické rozdíly mezi lidmi nebyly příliš velké. Podle Rousseaua se právě ekonomické nerovnosti stávají zdrojem mnoha společenských problémů.

John Locke považuje naši minulost za jakousi propast, od níž je potřeba uniknout, zatímco Jean-Jacques Rousseau se chce naopak k minulosti ještě více připoutat. Pro Locka modernita představovala nástroj, který lidstvo od minulosti oproští. Rousseau ji naproti tomu vnímal jako prostředek k útlaku lidí.

Američtí otcové zakladatelé našli pro svoji společenskou revoluci inspiraci v myšlenkách Johna Locka a jejich snaha o změnu stávajícího systému vyústila v založení řady nových institucí, jejichž hlavním úkolem bylo dohlížet nad fungováním společenských mechanismů a rozdělování moci. Pouhých 150 let od počátku revoluce se Amerika mohla pochlubit nevídaným růstem životní úrovně obyvatel. Ani ve Spojených státech se však nepodařilo zcela potlačit lidskou přirozenost, takže i nadále se ve společnosti utvářely frakce a koalice a lidé byli rozděleni do společenských tříd.

V průběhu 20. století došlo k odklonu od Lockových myšlenek a do centra zájmu se naopak dostal Rousseau. Na konci prvního funkčního období amerického prezidenta Woodrowa Wilsona byl vytvořen administrativní stát, který představuje rozsáhlý komplex byrokratů a správců pracujících podle daných pravidel mimo konstituční pořádek, přesto stále pod politickou kontrolou.

Na fungování společnosti měly vždy významný vliv různé instituce stanovující pravidla, na jejichž základě se lidé mají organizovat a chovat. Za nejdůležitější instituci je obecně považována rodina, neboť představuje základ pro správné a úspěšné fungování celé společnosti. Pokud rodiny neplní svoji funkci správně, pak se stávají jednou z hlavních příčin sociálního úpadku. Goldberg se na rodinu zaměřuje především z toho důvodu, že se tato instituce, jakožto hybná síla vývoje civilizace, pomalu ale jistě začíná bortit. Nukleární typ rodiny je sice pro člověka nepřírozený, nicméně řada badatelů ve svých výzkumech empiricky doložila skutečnost, že pro správné fungování rodinné instituce je to ta nejlepší alternativa. Společnosti, ve kterých převládá nukleární typ rodiny charakterizovaný monogamními svazky, jsou ekonomicky produktivnější, demokratičtější, společensky stabilnější a otevřenější k ženským právům než takové, v nichž monogamie nehraje ve vztazích prim.

Hlavní funkcí, kterou rodina jakožto instituce plní, zůstává socializace jedince, neboť každý z nás se rodí jako „barbar“, kterého je potřeba naučit jazyku, zvykům, hodnotám a fungování té které společnosti. Oslabování a změny v rodinných vztazích tento úkol značně ztěžují. Stabilita partnerských vztahů je doprovázena i vysokou mírou rozvodovosti, jednou z nejvyšších v lidských dějinách. Stále více dětí se rodí mimo manželství, protože nesezdaná soužití jsou společensky akceptovatelná a řadou lidí preferovaná. Býtí single rodičem dnes již není nikterak stigmatizující. Nabízí se však otázka, zdali může single rodič předat svým potomkům potřebné vědění v takovém rozsahu, v jakém to je možné za přítomnosti druhého partnera, anebo ještě lépe, v případě nukleární rodiny.

Jonah Goldberg ve své knize neopomenul zmínit ani identitární politiku, která v současné

americké společnosti nabírá na významu. Sám Goldberg se na ni dívá veskrze negativně a zastává přesvědčení, že tento druh politiky je předzvěstí návratu společnosti k tribalismu. Dnešní lidé jsou povzbuzováni, aby daleko více než kdykoliv předtím přemýšleli o své rasové a genderové příslušnosti. Takové iniciativy však mají podle autora za následek, že se společnost nepřírozeně rozděluje. Než aby na člověka bylo nahlíženo skrze jeho rasovou či genderovou příslušnost, měl by být kladen větší důraz na charakter a způsoby chování.

Závěr knihy je potom věnován osobnosti Donalda Trumpa, respektive kritice jeho působení. Goldberg Donalda Trumpa popisuje jako mazaného člověka, který je schopen velice často zaskočit své oponenty. Pro Donalda Trumpa představuje vítězství, ať už v oblasti obchodu nebo v politice, všechno, na čem mu skutečně záleží. Sám sebe označuje Trump za člověka, jenž věří výhradně svým instinktům, kterým přikládá větší váhu než jakýmkoliv faktům. Instinkty tak významně podmiňují veškerá jeho rozhodnutí. Vystupuje arogantně a často hovoří vulgárně. Tím se odlišuje od svých politických konkurentů a vyčleňuje se tak z politické elity, což má na jeho podporovatele značný vliv. Pro mnoho voličů se Donald Trump stal hrdinou, který může odstranit současnou vládnoucí skupinu a znovu probudit pravého ducha Ameriky. Pro jiné byl během voleb přijatelnější variantou než Hillary Clintonová. Nacionalismus, populismus a tribalismus – tato tři slova dle Goldberga přesně vystihují Trumpovu administrativu.

Je ovšem poněkud ironické, že Goldberg v knize zastává vůči Trumpově osobě a jeho administrativě na jedné straně kritický postoj, na straně druhé však připouští, že za jistých okolností by on sám odevzdal svůj hlas ve volbách právě Donaldu Trumpovi.

Z výše uvedeného vyplývá, že Jonah Goldberg se ve své publikaci zaměřuje na široké spektrum témat. Tuto skutečnost vnímám jako problematickou, neboť každý z tematických okruhů by si jistě zasloužil širší prostor a detailnější popis, než jaký mu je autorem věnován. Goldberg pro zdůraznění svých myšlenek používá množství grafů, studií a citací jiných autorů. Ve výsledku tak vše značně zjednodušuje – čtenáře

informacemi rozhodně nezahluje. Kniha nabádá k zamyšlení se nad zranitelností současného amerického systému, který je dle Goldberga velice křehký a snadno náchylný ke zničení. Události posledních let následující po vydání knihy nám mohou napovědět, že některé Goldbergovy obavy mají své opodstatnění.

Zda americká společnost upadá a navrácí se ke svým tribalistickým kořenům, musí každý čtenář posoudit sám. Argumenty použité

v knize jsou sice aplikovány na skutečnost dnešních Spojených států, nicméně se nabízí otázka, jak by z obdobného rozboru vyšla současná evropská společnost. Nacházíme se rovněž na křižovatce, kde se rozhoduje o naší svobodě a blahobytu? A pokud ztratíme svůj Zázrak, bude to pro naši společnost nejenom v nadsázce sebevražda?

Hana Třísková

DOI: 10.14712/23363525.2024.12